

KRITIKA I BIBLIOGRAFIJA

DIMITER DETSCHEW, *Die thrakischen Sprachreste*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Schriften der Balkankommission, Linguistische Abteilung XIV, Wien, Rohrer, 1957.

Posljednjih godina ušlo je istraživanje starih balkanskih jezika, a osobito tračkog, u novu fazu. Tome je bitno doprinijela knjiga koju prikazujemo, a u njoj je skupljen životni rad bugarskog akademika Dimitra Dečeva koji je u toku desetljeća sistematski skupljao sve što se bilo kako tiče tračkog jezika, a osobito njegove ostatke. Dečev je ispravno ocijenio da je najvažniji zadatak izraditi pristupačnu i preglednu zbirku svega materijala koji se odnosi na trački jezik. Time je tek omogućeno dalje istraživanje toga jezika jer sada više ne mora svaki istraživač početi iznova skupljanjem materijala i može se brzo orijentirati o stanju ostataka tračkog jezika. Dečev si je time postavio velik i vrlo težak zadatak jer je morao ekscerpirati sve antičke pisce u potrazi za tračkim riječima i imenima i stalno pratiti epigrafske nalaze na području tračkog jezika. Da je taj posao bio preuzeo kolektiv stručnih suradnika bugarske akademije, a ne jedan čovjek sam, opet bi bilo neizbježno da uza sav trud i brigu potpunost zbirke ostane samo relativna. To se dakako desilo i Dečevu, ali ta konstatacija ne može nikako umanjiti izvanrednu vrijednost njegova djela. Kao svako djelo takve vrste ono će morati dobivati stalne suplemente i pojedini prilazi takve vrste već se objavljuju (*isp. Balkansko ezikoznanie* 1). Dečevljeva knjiga uspjela je istraživaču posve nadomijestiti starija pomagala: Tomaschekove članke u *Sitzungsberichte* Bečke akademije i Joklov članak u Ebertovu *Reallexikonu*.

Rad na skupljanju tračkog jezičkog materijala završio je Dečev već 1943, ali je uslijed ratnih događaja gotov slog propao. Tako je akademija poslije rata morala knjigu ponovo složiti. Time se njezino izlaženje zateglo, pa su se i te prilike morale negativno odraziti na potpunosti i ažurnosti podataka. Velika je zasluga autorova i izdavačeva što su te neželjene posljedice sveli na minimum.

U poslu, kao što je ovaj, ne leži teškoća samo u tom da se skupe raštrkani ostaci tračkoga jezika nego treba biti sretne ruke i u tom da se ispravno povuku granice između onoga što je tračko i onoga što to nije, a pri tome treba pokazati naročit takt kod obrade onog materijala koji bi mogao biti ali možda i nije trački. Treba razraditi jasne kriterije kojima će se moći odrediti što pripada u zbirku tračkoga jezičnog materijala a što ne. Pitanja s tim u vezi ujedno su i centralna pitanja antičke balkanistike prema kojima autor takve knjige mora imati jasan stav. Time je veće za njega iskušnje da svoju zbirku materijala strogo ograniči prema svojim shvaćanjima o karakteristikama tračkog jezika i o njegovoj rasprostranjenosti u starini. No koliko ispravna, argumentirana i interesantna bila ta shvaćanja u zbirci tračkog jezičnog materijala mora biti skupljeno sve što se po geografskim i lingvističkim kriterijima može ikako smatrati ili se ikada smatralo tračkim, a u posebnim bilješkama mora autor zauzeti stav prema tom materijalu i razložiti kriterije koji ga pri tom vode. Samo tako koncipirana zbirka može u danim prilikama, gdje nepoznat jezik izučavamo po razbacanim i vrlo često nesigurnim ostacima, ispravno orijentirati čitaoca u nehomogenom izvornom materijalu. Samo na pozadini materijala koji se krivo i neosnovano smatrao tračkim moći će čitalac ispravno pristupiti pravom tračkom materijalu, a i to samo ako se jasno izlože kriteriji.

Osnovnom zahtjevu udovoljio je Dečev u potpunosti jer je materijal zahvatio dovoljno široko. Osim same Trakije on obuhvaća sve što bi moglo biti tračko ne samo u sjeverozapadnoj Maloj Aziji (Bitinija) nego i na zapadnom dijelu Balkanskog poluotoka. Kako god problematične bile hipoteze o tračkom supstratu na

zapadnom Balkanu, bilo je neophodno da u zbirku uđe sav materijal koji se u vezi s tim hipotezama spominjao, i sve što na zapadu može pobuditi sumnju da je tračko. Raščišćavanje tih pitanja zadatak je budućih istraživanja, ova im knjiga mora poslužiti kao podloga.

Na žalost Dečev nije osjetio potrebu da tako skupljeni materijal popratni sistematičkim komentarom o vrijednosti svakog imena ili glose i vjerojatnosti kojom se može utvrditi njegov trački karakter. Čak nam nedostaje u uvodu prikaz principa i kriterija o koje se autor pri izboru materijala opirao. Time je znatno otežana, upotreba knjige jer autor ostavlja čitaocu da sam obavlja taj posao. No treba naglasiti da je knjiga sastavljena tako pregledno da si čitalac uz malo vještine i verziranosti u tim pitanjima može stvoriti sliku o izvornoj vrijednosti materijala. Ipak je šteta što autor kao da smatra da je pripadnost tračkom materijalu kod svih navedenih riječi izvan diskusije. A ipak je baš to, a ne eventualno etimološko tumačenje, po našem mišljenju, centralni problem u današnjoj fazi izučavanja tračkoga jezika.

Premda je etimološko istraživanje tračkih ostataka bila jedna od glavnih naučnih preokupacija autorovih, ipak je on ispravno osjetio da su u ovoj knjizi etimološka pitanja od drugorazredne važnosti. Gdje ima predložiti etimologiju neke riječi ili imena, on svoj prijedlog iznosi u obliku kratke bilješke petitom na kraju članka. Njegove su etimologije dakako često diskutabilne, a samo iznimno pouzdane, drukčije i ne može biti kraj takvog stanja materijala. No one su uvijek plod dubokog poznavanja i temeljitog rasuđivanja, pa je i to dragocjen doprinos izučavanju tračkog jezika, i bar koliko je to danas moguće, solidan temelj etimološkom istraživanju tračkog jezičnog materijala. Gdje se nije pružala mogućnost nadovezivanja na indoevropski materijal, autor se ograničio na važna pitanja unutartračke etimologije i, ukazao je na izvođenje i tvorbu riječi, ali i to vrlo diskretno.

Poznato je da je Dečev o karakteru tračkog jezika imao posebno i vrlo individualno mišljenje koje je teško pravdati izvornim materijalom i koje zbog toga u nauci nije nailazilo na odjek. On je u tračkom htio vidjeti rezultat djelovanja iranskih skitskih dijalekata na jedan „mediteranski“ jezik srodan etrurskom. Nema sumnje da su u starini postojale jezične veze preko Dunava, Pruta i Dnjestra i da je problem odnosa između tračko-dačkih i skitskih dijalekata važan i neistražen. Dečev je to ispravno uočio. Isto je tako očita veza između tračkog jezika i predgrčkog supstrata. Novija istraživanja V. Georgieva to sve jasnije pokazuju. Ipak koncepcija kojom je Dečev htio objasniti te odnose nije sretna i ne može se prihvatiti. Dok se osnovni odnosi bolje ne razjasne, moraju se ovakve komplicirane konstrukcije a priori odbijati kao indiskutabilne. No Dečev je znao svoju knjigu metodski tako ispravno i sretno postaviti da njegova neprihvatljiva teza niukoliko ne utječe na prikaz tračkog jezičnog materijala.

Sve to, mislim, opravdava konstataciju s početka ovog prikaza, da izučavanje tračkog jezika i uopće lingvističke situacije antičkog Balkana ulazi tom knjigom u novu fazu. Istraživači su dobili dragocjen radni instrumenat koji će generacijama omogućiti bolji i brži rad. I opet se jednom pokazalo što u nauci može uporan i svjesno usmjeren rad jednog jedinog čovjeka. Bečka akademija nastavila je ovim izdanjem jednu vrijednu tradiciju, a bugarska se nauka pokazala na visini zadatka da izučava jezičnu prošlost svoga područja.

R. Katičić, Zagreb.

ВЛАДИМИР ГЕОРГИЕВ, *Тракийският език*, Българска академия на науките, София 1957.

Uz kapitalne publikacije akademika Dimitra Dečeva o tračkom jeziku pojavila se i ova izvanredno korisna i važna knjiga poznatog bugarskog indoeuropeista, akademika Vladimira Georgieva koji se već godinama u širokoj zahvatu bavi lingvističkom prošlošću antičkog Balkana, najstarijim jezičnim slojevima i ostacima nestalih jezika. Poznati su njegovi važni radovi o predgrčkom jezičkom sloju i njegovim ostacima u grčkom rječniku koji danas u svijetu s punim pravom nailaze na sve jedno-dušnije priznanje.